

3.stoletje

indoprajezik (od vzhodnih Karpatov do Turkeстана). Pisnih virov za ta jezik ni. Razdelili so se na vzhodno (satemsko) skupino ter zahodno(kentumsko) skupino.

- **satemska**: ~ indijski jeziki (hindujski jezik)
 - ~ vsi slovanski jeziki (vzhodni, zahodni, južni)
 - ~ baltski jeziki
 - ~ iranski, aramenski in albanski jezik

- **kentumski**: ~ germanski
 - ~ romanski
 - ~ keltski
 - ~ krški

5. stoletje

iz indoevropskega prajezika se razvije praslovanščina (med Baltskim in Črnim morjem, ob Dnjepru, Dnjestru in Visli). Govori se v 5.stol.pr.n.št.

značilnosti praslovanščine: nosniki, dva polglasnika, temni i, glas /jat/ ki je med e in a, meličani ali palatalni soglasniki, zakon o odprtih zlogih (vsak zlog se mora končati na samoglasnik)

10. stoletje

jezik 10. stoletja je jezik **Brižinskih spomenikov** (slovenščin še ni narečno cepljena). Pisava je karolinška **minuskula**, zapisal jih je tuj duhovnik za cerkveno rabo, sestavljeni so iz treh pregamentnih listov. Obdelal jih je Kopitar v začetku 19. stoletja in dokazal, da gre za slovanščino.

Stara cerkvena slovaščina: brata Ciril in Metod v 9. stoletju. Gre za širjenje krščanstva v slovanskem jeziku. Posebnost delovanja pa sta pisavi glagolica in cirilica. O nastanku starocerkvene slovanščine obstajata dve teoriji: Panonska in Makedonska. Kopitar in Miklošič zagovarjata Panonsko teorijo. Hrvaška jezikoslovca pa sta zagovarjala makedonsko teorijo.

Makedonsko narečje, ki se je govorilo severno od Souluna.

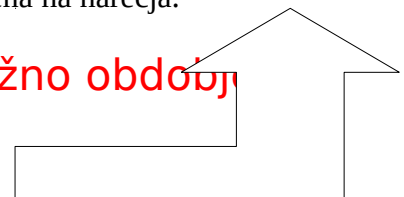
Kopitar in Miklošič sta se zmotila, ker sta Ciril in Metod vključila v Makedonsko narečje paonske besede, da bi ta jezik približala panoncem.

14. - 15. stoletje

ohranjeni so Celovski in Stiški rokopisi. Slovenščina je že cepljena na narečja.

16.stoletje

Predknjižno obdobje

- ☉ začne se razvijati knjižni jezik. L. 1550 **Trubar** napiše *Abecednik in Katekizem* v gotici. Ostale knjige so takrat še v Bohoričici (dve črki za en glas za šumnike). V abecedniku napiše razlago pisave.
- ☉ L 1584 **Adam Bohorič** napiše *Zimske urice*. – pisava v latinščini s slovenskimi primeri.
- ☉ **Megiser** napiše *4 jezični slovar* (slo,lat,nem, ital)

Bohoričica je v rabi do Prešerna (do črtarske pravde). Nato pišejo z gajico. Slovenščina s prevodom biblije postane eden izmed evropsko priznanih jezikov, kar je dokaz, da je jezik zelo razvit. Osnova Trubarja je dolensko narečje s primesmi ljubljansčine in gorenščine.

17. stoletje

jezikovno dogajanje:

- ☉ Protireformacija – **Tomaž Hren**
Glavno vodilo protireformacije je obnova cerkve. Sežigajo knjige, obdržijo le Dalmatinovo biblijo.
- ☉ **Ludvig Schönleben** je izrekel načelo: »pisan po šegi rodu, govor po šegi pokrajine«. – dopušča različnost v govoru med pokrajinami
- ☉ **Alasia Desommaripa** izda *italijansko – slovenski slovar*, ki vključuje tudi pogovore in molitve v obeh jezikih
- ☉ Začne se prebujati prekmurje. **Franc Temlin** napiše *Mali katekizem* – eden zgodnejših zapisov prekmurščine.

Zelo pomembna so plemiška pisma, ki sta si jih pisali mati in hči iz Kopra v Ljubljano, ter prisežni obrazci, ki so jih pisali meščani ob prevzemu višjih funkcij.

Književno dogajanje

- ☉ **Janez Vajkard Valvasor** napiše *1. posvetno knjigo*
- ☉ **Janez Svetokriški** – *Na noviga lejta* dan iz *Svetega priročnika* (5knjig)

Značilnost baročnega jezika: kopičenje zgodb, nazorni primeri iz življenja, vsi primeri so zgledi oz. eksempli za oblikovanje moralnega nauka, besedilo je podkrepeno z latinskimi izrazi

18. stoletje

- ☉ *1. katoliški prevod svetega pisma* – **Jurij Japelj in Blaž Kumerdej**

pojavi se 3 različice knjižnega jezika:

1. **prekmurščina** – **Küzmič štefan** (protestant), novo zavezo je v 70tih letih prevedel v prekmurščino
 2. **štajerska varianta** - pripravi jo **Jurij Zelenko** – slovenska gramatika oder *Wendische sprachlere*
 3. **koroška varianta** – pripravil jo je **Gutsman Ožbalt**
- **osrednji knjižni jezik** je zasnoval **Pohlin Marko** s Kranjsko gramatiko l. 1768 (začetek razsvetljenstva)

pospeši se razvoj strokovnega jezika (**vodnik** – kuharske bukve), začne se oblikovati uradni jezik (s prevajanjem patentov Marije Terezije), izhajati začne 1. slovenski časopis – *Ljubljanske novice* (**vodnik**) v publicističnem jeziku, ter *Velika in Mala pratika*.

1. slovenski pesnik je **Valentin Vodnik**, ki napiše *Pisanice* (almanah, kjer so zbrani vsi pesniki tistega časa) ter prvo pesniško zbirko *Pesme za pokušino*.

Dobimo prvo slovensko komedijo – *Županovo micko in Ta veseli dan ali Matiček se ženi* (**A.T.Linhart**), začne se razvoj dramatike.

19. stoletje

- 1. 1811 **Valentin Vodnik** napiše *Pismenost ali Gramatika za perve šole* (slovnica v slovenskem jeziku)
- 2. *1. znanstveno slovnico* napiše **Jernej Kopitar**; *Slovnica slovenskega jezika na kranjskem, gorenjskem in štajerskem*

Kopitar poziva k naši pisavi, kajti do tukaj so pisali v bohoričici. (črtarska pravda) Tako, se pojavijo 3 nove pisave:

1. **metelčica** (krevljica, ker želi Metelko za šumnike uvest cirilske znake)
2. **danjčica**
3. **gajica**

Anton Murko utrdi Bohoričico s *teoretično-praktično slovnico in slovarjem*. Bohoričica je kljub temu obsojena na propad. K temu dosti pripomore **Bleiweissov** časopis, ki je začel postopoma uvajati gajico (*kmetijske rokodelske novice od l. 1841*).

- 1. **ilirizem** – prizadevanje združiti južnoslovanske jezike v skupen ilirski jezik.
- 2. **Luka Svetec** izdaja časopis *Slovenija*, želel je spremeniti nekatere končnice, da bi bili bližje knjižni normi (umetni jezik, ki ga vsi razumejo). Reforme je predlagal že leta 1849

2. polovica 19. stoletja:

- ☉ **Fran Levstik** napiše *prvi slovenski literarni program – Popotovanje od Litije do Čateža* ter *Napake slovenskega pisanja* l.1858 (glagol postavljajo na konec stavka, Levstik se temu upre, vrača se k ljudstvu, opozori, da potrebujemo novo slovnico in slovar). Sodeloval je pri izdelavi slovarja vendar je želel izločiti vse neslovanske besede in so zaradi tega njegovo delo prepustili Pleteršniku.
- ☉ **Matej Cigale** je izdal nemško-slovenski slovar – *Wolfov slovar*
- ☉ **Anton Janežič** je profesor v Celovcu in urednik *Slovenskega glasnika*, napisal je *slovensko slovnico s kratkim pregledom slovenskega slovstva*
- ☉ **Max Pleteršnik** 1894/95 je izdal *najobsežnejši slo-nem slovar*, ki je izšel v dveh knjigah. Poleg knjižnih je dodal tudi narečne izraze.
- ☉ **Stanislav Skrovec** je napisal *Sodobno slovensko pravorečje – O glasu in naglasu našega knjižnega jezika v izreki in pisavi*.
- ☉ **Fran Levec** – *1. slovenski pravopis* l 1899

20. stoletje

- ☉ **Anton Breznik** je izdal *Slovnico za srednje šole* (pomembno poglavje pravorečja in skladnje); napisal je *2. slo. Pravopis*, je borec zoper jugoslovanstvo.

V šolah so se pojavila skupna jedra, upirajo se stapljanju jezikov in kulture.

- ☉ **Fran Ramovž** – raziskovalec zgodovine in slovenskega jezika, napisal *konzomatizem slovenskega jezika*, pripravil je *dialektološko karto slovenskega jezika*

Leta 1935 **Ramovž in Breznik** izdala še en *slovenski pravopis*.

3. polovica 20.stoletja:

- ☉ **Marko Rupelj** se ukvarja s pravorečjem in pripravi *3 izdaje pravopisov*.
- ☉ **Rupelj, Bajc, Kolarič, Šola** → *Slovnica štirih* (tradicionalna slovnica)
- ☉ **Jože Toporišič** :
 - *Slovenski jezik 1,2,3,4*
 - *Nova slovenska skladnja*
 - *Enciklopedija slovenskega jezika*
 - *Slovenska slovnica* (strukturirana slovnica)